

myšlení, svět okolo nás se změnil rychleji během několika generací než předtím za dobu daleko delší. Většina z nás pociťuje zkrácení času, jeho zrychlení, které je znásobením zkracování času lidského života v jeho přirozeném průběhu. Malé dítě má za den daleko více zážitků, mnohokrát může přejít ze smíchu do pláče a naopak během hodiny, a mladému člověku se zdá čas před ním skoro nekonečným. V pozdním věku je čas vnímán jako něco ubíhajícího podstatně rychleji, s také jeho je vnímána jeho konečnost ve finalitě lidského života.

Někdy se mi stalo v arabském světě i u tzv. přírodních národů, že mne považovali za otroka času, či za otroka onoho malého božstva náramkových hodinek, které jsem měl na ruce. Vztah *vita activa* a *vita contemplativa* byl v moderní době zkoumán intenzivněji než dříve, a většina z nás by toužila po druhém, i když rovnováhy lze zřejmě dosáhnout jen vyvážeností mezi extrémy a střídáním obou. Jako v jiných oblastech, i zde se pohybujeme mezi Skyllou hektičnosti a Charybdou lenosti, ale pro nalezení správné cesty ze musíme seznámit s oběma, dodržující rytmus střídání aktivity a odpočinku, pečlivého pozorování a kontemplace, rytmu naslouchání a odpovídání v dialogu s jinými i s celým světem, který nás obklopuje. Dnešní hektický (= zúžený, tj. apokalyptický) čas je i velkou výzvou ke cvičení duchapřítomnosti. Jak dokázat, abychom se zrychleným časem dokázali udržet krok, ale abychom neutonuli v hektičnosti.

Jan Bouzek

Pavel Kosatík: Ferdinand Peroutka, Život v novinách (1895–1938), Paseka, Praha–Litomyšl 2003

Koncem minulého roku vyšla už druhá kniha historika soudobých dějin Pavla

Kosatíka, věnovaná největšímu novináři první republiky. Stejně jako ta první – *Ferdinand Peroutka: pozdější život (1938 až 1978)* – je četivá, pečlivě uvážená a doložená. Doprovázejí ji četné fotografie a dobové karikatury (jen nápadné zvýraznění čísel stránek je protivné a ruší, ale za to nemůže autor). Kosatík tentokrát sice neměl k dispozici Peroutkovy deníky a vzpomínky současníků, zato však prostudoval žurnalistovu a redaktorovu bohatou publicistickou činnost. Na jejím základě poutavě vylíčil nejen jeho život v novinách, ale i život jeho přátel a známých, kteří se pokoušeli svou veřejnou činností pomáhat prezidentu Masarykovi v budování nového státu. Kosatíkova kniha je proto nejen zasvěcenou studií Peroutkova působení, ale i historií té skupiny lidí (a jejich odpůrců), jako byli bratři Čapkové, většina Pátečníků a mnozí další vědci, spisovatelé, umělci a publicisté, kterým osud nové republiky ležel na srdci.

Dvacet sedm kapitol knihy sleduje Peroutkův život chronologicky jen do určité míry. V souladu se zráním mladého spisovatele a rozbohem jeho knih Kosatík postupně vkládá do svého portrétu kapitoly-eseje s názvy *Šaldoua louže, Psychologie, Čechovova politika, Potíže s liberalismem, Socialismus I, II, Psychoanalýza, Komunismus, Němci*, v nichž soustředěně analyzuje problémy, s nimiž se Peroutka potýkal sám v sobě i ve svém působení na veřejnosti.

Autor jímavě načrtne Peroutkovo dětství, studijní léta, literární začátky a „klíčové setkání s F. X. Šaldou“ (s. 22). Pečlivě referuje o mnoha pokusech začínajícího žurnalisty proniknout do různých časopisů, třeba i jako kritik výtvarných výstav. Stručně a decentně zachytí jeho poměr k ženám i jeho první dvě manželství. Vylíčí setkávání s TGM a potkávání v knihách s Havlíčkem, Goethem, Nietzschem a s ruskými, francouzskými, německými a britskými spiso-

vateři, především s Kiplingem a Chesteronem. Na poměrně malý prostor dovede Kosatík zhustit poznatky z vlastní rozsáhlé četby autorů, které mu bylo prostudovat k tomu, aby mohl doložit jejich vliv na hrdinu svého příběhu.

Četba tisíců Peroutkových článků v Tribuně, Přítomnosti a Lidových novinách jistě zabrala spoustu času, ale Kosatík z nich výstižně vypreparoval trest jeho stálých i postupně se měnících názorů na vývoj doma i ve světě. Ty dovedl představit v kapitolách, věnovaných palčivým otázkám jeho poměru k ideologiím doby, totiž liberalismu, socialismu, komunismu. Hodně pozornosti věnuje Kosatík Peroutkovu životnímu zájmu o psychologii, které používal nejen ve svých sloupcích, ale i v knihách jako *Jací jsme* nebo *Budování státu*. Zdá se mu, že Peroutka nepochopil psychoanalýzu, že se jí dokonce bránil z osobních důvodů, při čemž se autor, myslím, dopustil trochu domyšlivé psychoanalýzy svého objektu, když naznačil, že se v tom bál o své mužství.

Měl svůj „ideální obraz člověka, tedy také ideální sebeobran“. Na jeho odmítání Freuda a Célina prý „je nejlépe vidět, že do různých iluzivních branek jeho vnímání se dotírající venkovní realita vůbec nedostala. Když hrozilo, že by mohla proniknout, Peroutka obyčejně popřel její existenci“ (s. 212).

Zřejmě Kosatík nespatořoval svou roli biografu jen ve chvále, které je ovšem v portrétu skvělého komentátora *bojů o dnešek* dostatek, ale často – ve jménu většího realismu – Peroutku také, někdy mírně, jindy dost ostře, kritizuje. Slovního vrcholu taková kritika dosáhne v pojednání o ženách v politice, kde podle autora Peroutka „možná i trochu žvanil“ (s. 219). V kapitole o náboženství, zdá se mi, se Kosatík vyvyšuje nad Peroutku, když se mu moc nezamlouvá

jeho ateismus: „Byl zvláštní: s oficiální vírou neměl nic společného, ale zároveň věřil v tolik věcí nacházejících se mimo člověka jako zdaleka ne každý katolík“ (s. 189).

Dost zevrubně Kosatík upozorňuje na ne dost jasné Peroutkovy formulace, co to je vlastně jeho liberalismus nebo socialismus; někdy je dokonce směšuje v jedno. Zato jeho odmítavý poměr ke komunismu byl zásadní od samého začátku.

Podobně Kosatík vyzdvihuje časnou a důslednou starost o poměr k Němcům, sídlícím v ČSR, neboť dřív než kdo jiný Peroutka volal po tom, že je třeba upravit vztah k této největší menšině tak, aby se mohli cítit plnoprávními občany. Vidí v nedostatku takové státnické péče hlavní příčinu konečného pádu první republiky. Ke konci své knihy Kosatík líčí tuto tragedii, kdy už i tak schopnému komentátorovi, jakým Peroutka nesporně byl, docházela slova a „Peroutka v létě 1938 opouštěl prostor realistického psaní a – z bezradnosti – nahrazoval své starší myšlenky propagandou, frázemi“ (s. 283).

I když občasnou kritikou iluzivnosti některých hlavních postav TGM a jeho ochotných pomocníků při budování státu autor připravil své čtenáře na svůj *Doslov*, přece na mnohé z nich zapůsobí otřesně. Kosatík totiž odvážně – soudím však, že pravdivě – tvrdí: „Ti, kdo stát založili, ho začali budovat na principech, jimž sice skálopevně věřili, které však nevycházely ze skutečnosti. Dnes se zdá až zarážející, v kolika ohledech se mýlili. Vezměme jen Masaryka: málokdo se v odhadu budoucnosti zmylil tak jako on.“ (s. 28) 1. Masaryk věřil, že „válkou začala světová revoluce...: nastane nový věk lidstva... Nic takového se však nestalo“. 2. Jeho předpověď, že „světový vývoj jde doleva“ nebyla pravdivá, šel „k totalitním režimům“. 3. Věřil, že vzdělanější lidstvo bude mravně dokonalejší. Lidé však

„se rozhodli uspokojovat jen své materiální, a nikoliv duchovní potřeby, na které rezignovali“ (s. 287).

Kosatík uzavírá svou studii tímto smutným konstatováním: „Člověk a s ním celý svět se nakonec vyvinul úplně jinak, než Masaryk myslel – a vyvinul se i jinak proti očekáváním Masarykových pokračovatelů, Peroutku v to počítaje.“ (s. 287)

Přesto přes smutek pocíťovaný při psaní své knihy Kosatík shledal „šťastný epilog.“ Našel ho „v uvědomění si, že náš svět, naše současnost je dnes už dál než ten svět minulý, svět snů.“ (s. 290) To však je pravda jen částečná, máme-li pokračovat v linii od iluzí k realitě od Masaryka přes Peroutku ke Kosatíkovi. „Dál“ nemusí nutně znamenat totéž co „líp.“ Snad jen zahraničně politicky je teď náš stát, umenšený o Němce, Židy a Slovensko, bezpečnější v NATO a ve sjednocující se Evropě (i když o tom euroskeptici pochybují), než byl v letech 1918 až 1938. Je však naše vnitřní, lidská situace po padesátiletém lámání charakteru opravdu na vyšší úrovni než tehdy? Je náš kulturní a společenský život na takovém stupni vývoje jako tenkrát? Dosahuje naše politická a umělecká elita tehdejší kvality? Snad opravdu jsme se zbavili mnoha iluzí, ale není náš národ nyní také hrabivější a mnohem cyničtější? Nezměnilo se Masarykovo etické heslo „nebát se a nekrást“ v mnohem „realističtější“ „nebát se krást“?

Petr Hrubý

Martin Heidegger: Sebrané spisy, I. oddíl, svazek 8 Was heisst Denken?, k vydání připravila Paola-Lodovica Coriando, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main 2002

Svazek 8 prvního oddílu Heideggerových sebraných spisů přináší edici prvního

poválečného kurzu uspořádaného Heideggerem po jeho denacifikaci na freiburské univerzitě. Je to jednak kurz ze zimního semestru 1951/52 týkající se interpretace postavy Zarathustry z Nietzscheova fundamentálního díla *Tak pravil Zarathustra*, jednak navazující kurz z letního semestru 1952 zabývající se interpretací Parmenidových zlomků. Separátně vyšla tato kniha již za Heideggerova života v nakladatelství Max Niemeyer v Tübingen roku 1954, kde od té doby vyšla již v pěti reedicích, což nechává tušit, o jak významnou práci se jedná. Části z obou kurzů Heidegger publikoval i ve sborníku svých studií pod názvem *Vorträge und Aufsätze*, které kmenově vychází v nakladatelství Günther Neske v Pfullingen (prvně 1954, od té doby v devíti reedicích), a který vyšel jako svazek 7 sebraných spisů péčí F.-W. von Herrmanna roku 2000: jedná se o článek *Kdo je Nietzscheův Zarathustra?* (sv. 7, s. 101–124), jemuž ve sv. 8 odpovídá pasáž od s. 53; článek *Co znamená myslet?* (sv. 7, s. 129–143), kterému ve sv. 8 odpovídá pasáž od s. 5; a konečně článek *Moirá (Parmenides VIII, 34–41)* (sv. 7, s. 237–261), což je nepřednesená část z letního semestru 1952, kterou sv. 8 přináší v apendixu (s. 253–266).

Heidegger záměrně pro oba kurzy volí extrémní pozice v dějinách metafysiky, totiž Nietzscheho jakožto završitele dění odehrávajícího se metafysikou, a Parmenida jakožto iniciátora toho, co se posléze metafysikou odehrávalo. Parmenidés je podle Heideggera prvním autorem, skrze kterého se artikuluje základní myslitelská zkušenost fundující metafysiku jako dějící se sled epochálních proměn významu „bytí“, zatímco Nietzsche je posledním myslitelem dějin sebe-odpírajícího podávání se bytí v tom smyslu, že „bytí“ je pro něho „posledním mráčkem vypařující se